

ENERJİDE ÖZEL SEKTÖRE DAYALI BİR SİSTEM İÇİN ATILAN ADIMLAR

ERDİL EROĞLU

Enerji Uzmanı

Osmanlı devrinde, köylünün birisi, komşusundan sağlam olarak ödünç aldığı testi kırık iade etmeye kalkışmış. Köylü ile komşusu “kırdın-kırmadım” diye kavgaya tutuşmuşlar. Sonunda, Kadının karşısına çıkarılmışlar. Yavuz köylü Kadıya şöyle bir savunma yapmış: “Birincisi ben testi mesti almadım; ikincisi aldığımda kırıktı; üçüncüsü verirken sağlamdı.”

Türkiye elektrik enerji sektöründe geline son aşama, yıllardır sektörle ilgili rekabetten, serbest piyasadan, hür teşebbüsten, verimli özel sektör işletmeciliğinden bahsedenler açısından yavuz köylünün durumundan farksızdır. Tıpkı Kadıya yapılan “savunma” misali, son aylarda Türkiye’de yaşanan örnekler şunu göstermektedir:

Birincisi, enerji sektöründe rekabet mekabet olmamaktadır,

İkincisi, “rekabet”ten devletin özel sektöre türlü garantiler, teşvikler, kolaylıklar sağlaması anlaşılmaktadır,

Üçüncüsü, “rekabet için umut olan özel sektör” özelleştirme sonrası rekabetin değil, bölgesel tekeller oluşturmanın peşindedir.

Bu yazıda ele alınacak gelişmelerin göstereceği gibi, özel sektör işletmeciliği namına, hiçbir iç tutarlılık taşımadan sarfedilen sözler, aslında, özel sektörün kamu kaynaklarından daha fazla nemalanması ve dönüp dolaşıp sırtını devlete yaslaması anlamına gel-

mektedir.

Geldiğimiz aşama şudur:

Türkiye’de yıllardır, özel sektör kuruluşları tarafından “piyasa koşullarında ve rekabetçi şartlarda” yapılacağı söylenen elektrik üretim yatırımları yapılmamıştır. Bu yüzden ülke bir arz güvenliği sorunu ile karşı karşıyadır. Özel sektör yatırım yapmak için rekabet değil devletin fiyat ve alım garantileri vermesi için bastırmaktadır. Tam bu dönemde ülkenin gündemine tekrar nükleer santral getirilmiş, bu tesisi yapabilecek yatırımcılarla yapılan toplantıda özel sektör yine devletin işin içinde olmasını istemiştir. Ve son olarak elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi için 24 Mayıs’ta *Resmî Gazete*’de yayımlanarak yasalaşan Kanun değişikliği ile hiçbir ucuzluk sağlanmadan, özel sektörün bölgesel tekeller oluşturarak elektrik üretmesi, dağıtması ve pazarlaması sağlanacaktır.

Hâl böyle iken, sonda söylenmesi gereken başta söylenirse, bugüne kadar rekabet ve piyasa adına geliştirilen sistem, aslında ne rekabet, ne ucuzluk,

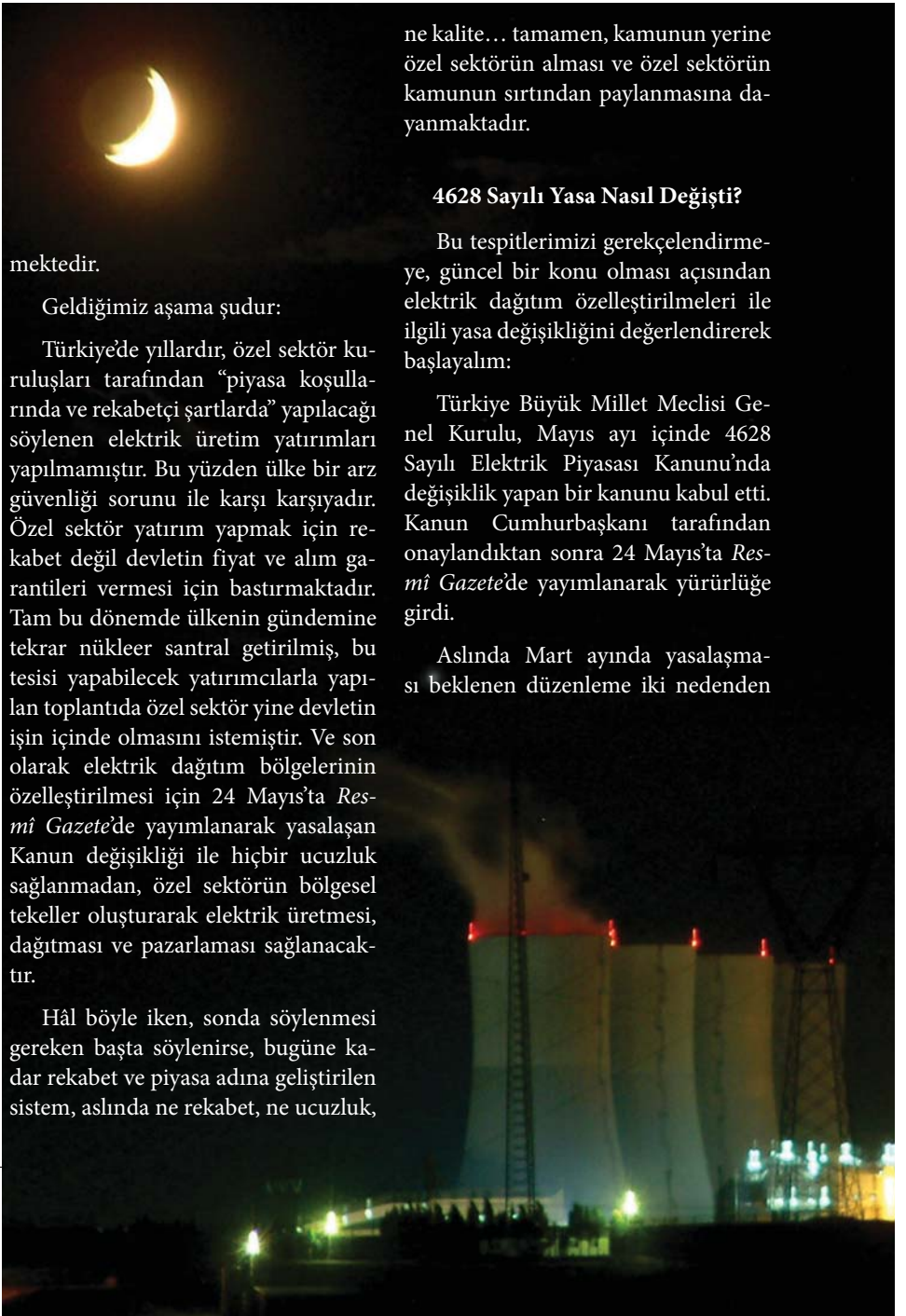
ne kalite... tamamen, kamunun yerine özel sektörün alması ve özel sektörün kamunun sırtından paylanmasına dayanmaktadır.

4628 Sayılı Yasa Nasıl Değişti?

Bu tespitlerimizi gerekçelendirme, güncel bir konu olması açısından elektrik dağıtım özelleştirmeleri ile ilgili yasa değişikliğini değerlendirerek başlayalım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Mayıs ayı içinde 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nda değişiklik yapan bir kanunu kabul etti. Kanun Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra 24 Mayıs’ta *Resmî Gazete*’de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Aslında Mart ayında yasalaşması beklenen düzenleme iki nedenden

gecikti. Bu iki neden Türkiye’de enerji sektöründe iş yapan şirketlerin, çıkarına olan hususlarda, milletvekilleri aracılığıyla kanun değişikliği yaptırabilecek kadar güçlü, işini bilir ve siyaset kurumu üzerinde ne kadar etkin olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Dağıtım özelleştirmesi ile ilgili kanuna ilgisiz bir şekilde ilâve edilmek istenen ilk değişiklik, 1990’ların sonlarından bugüne, kamuya elektrik alım garantisi ile ve yüksek fiyattan satış yapan Yap-İşlet-Devret (YİD) modeli ile kurulmuş doğal gaz santrallerine dair düzenleme idi. YİD santralleri ile ilgili Hazine’den, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurumu’ndan, en son Sayıştay’a kadar çeşitli kurumlarca hazırlanan raporlarda, kamunun bugüne kadar 2 milyar 185 milyon dolar zarara uğratıldığı; yolsuzluk, usulsüzlük yapıldığı belirlenmişti. Ancak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı tarafından da “sözleşme şartları fizibiliteden kopartılmış ve göz göre göre şirketlere çıkar sağlanmış” diye, 4 yıldır sürekli eleştirilen bu santrallerin sahiplerine yeni kolaylıklar sağlanmak istendi. Buna göre santrallerin kurulduğu kamuya ait araziler, kamudan haksız kazanç sağladığı belirlenen şirketlere verilecekti.

Gelgelelim, konu kamuoyuna yansdı. Muhalif milletvekillerinin de bastırması ile, böyle bir kanunî düzenleme yapılmadan önce, evvelâ, bu tesislerle ilgili aylardır Meclis gündeminde beklenen Sayıştay Denetim Raporunun, Plân ve Bütçe Komisyonunda görüşül-

mesine karar verildi. Görüşmelerde, bu tesisler yüzünden ülkenin ne kadar çok zarara uğratıldığı, bir kez daha tespit edildi.

Tüm bunların ardından, bu şirketlere ilâve olanaklar sağlanacak olmasına duyulan tepkiler yüzünden düzenlemenin değiştirilmesi gündeme geldi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı “bu değişikliği hâlen işletmede olan değil, işletmeye geçecek santraller için plânladıklarını, yanlıştan dönebilecekleri ve genel kurul aşamasında değişiklik yapacaklarını” açıkladı. Böylece “yanlış anlamadan kaynaklanan ve gözden kaçan”(!) bir hatadan son anda dönülmüş oldu.

İkinci düzenleme girişimi ise, elektrik ihracat ve ithalatını içeriyordu. Mevcut işleyişte Türkiye’nin kamu tekelinde olan elektrik iletim hatlarını kullanarak dış ülkelerle elektrik ihracatı ve ithalatı yapacak özel şirketlere izinleri EPDK veriyor. Kamunun hatlarının özel sektöre tahsislerinin Türkiye Elektrik İletim A.Ş. tarafından ihaleyle ve en fazla bir yıl süreyle yapılması öngörülüyordu.

Bu hususta da AKP’li milletvekillerinin Kanunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında son anda verdikleri bir önerge ile hatların herhangi bir ihale yapılmadan, ilk başvurana ve uzun süreliğine verilmesi amaçlandı. Bu önergenin ilgili maddesi net bir şekilde hükûmete yakın Kartet isimli şirkete adres gösteriyordu. Ancak bu düzenleme de, gizli içeriğinin kamuoyu tarafından deşifre edilmesiyle sonuçsuz kaldı. Akıllarda da “ya milletvekillerinin niye olduğunu bilmeden el kaldırıp indirdikleri bu teknik değişiklikler, gerçek anlamları ile basına yansması

ve kamuoyu tepkisi oluşmasaydı ne olacaktı?” sorusu kaldı. Kamuoyu baskısı ile sonuçlandırıl(a)masa da, her iki girişim, bu ülkenin kamu kaynaklarının özel şirketlere aktarılması için birilerinin hiç çekinmeden “adrese teslim kanun değişikliği” dahi yapılabileceğini göstermesi açısından ibret vericiydi.

Ne yazık ki, bu tür girişimlerin sonuçsuz kalması, her zaman sonuçsuz kaldığı ve her zaman hakkın, hukukun kazandığı anlamı taşıyor. Çünkü Bakanlar Kurulu ve Bakanlık, özel sektör için sürekli buna benzer yeni kararlar alıyor.

Son örnek, Yap-İşlet santralleri.

Yap-İşlet modeli ile özel sektöre kurdukları, toplam 5 bin 800 megavat kurulu gücündeki Gebze, İzmir, Adapazarı, İskenderun ve Baymina santralleri için de Sayıştay’ın son raporunda denmedik kalmadı. Şirketlerin yüksek fizibilite bedelleri ile büyük ve haksız kazançlar elde ettiği, kamunun milyonlarca dolar zarara uğratıldığı ve uğratılmakta olduğu... söylendi. Bu yüzden bu sözleşmelerin yeniden ele alınarak kamu yararına değiştirilmesi gerektiği ifade edildi. Ardından Danıştay bu santrallardan bazıları hakkında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Verdi de ne oldu? Santraller bir dakika durdu mu? Hayır! Bakanlar Kurulu “bu santralleri kapatırsak ülke karanlıkta kalır” diyerek bu santrallerin yargı kararına rağmen çalıştırılmasını sağlayan bir karar aldı. Aldı almasına; ancak, geçmiş örneklerinde görüldüğü gibi, Bakanlar Kurulu tarafından alınmış olsa dahi, yargı kararlarına karşı hukuka aykırı olarak alınmış kararlar bir başka yargı kararı ile tekrar iptal edilebiliyordu. O hâlde mesele kökten çözülmeli; **her zaman olduğu gibi şirketler kanunlara ve yargı kararlarına uymuyorsa, kanunlar şirketlere uydurulmalıydı.** Kamuoyuna geçtiğimiz günlerde yansıyan bilgilere göre Enerji Bakanlığı bu santrallerin özel hukuk hükümlerine tâbi olmasına, yani, bu

hususla Danıştay'ın tamamen devre dışı bırakılmasına yönelik bir kanun tasarısı hazırladı. Bu tasarı ile şirketlerin Hazine garantisi, fiyat garantisi gibi "kazanılmış hakları"nın aynen korunduğu yeni sözleşmeler yapılması amaçlandı.

Sayıştay "bu sözleşmelerle kamu zarara uğrattılıyor" demiş, Danıştay bu santraller hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiş... Ne gam! Vaktiyle, Adalet Partililerin Kırat için söyledikleri gibi, Hükümet şahlanmış gitmek istiyor, önüne çıkan "tay"ları mı dikkate alacaktı.

İşte böyle. Dün olduğu gibi bugünde, enerji sektörünün her aşamasını özel sektörün insafına bıraktığınızda hükümetler ile özel sektör arasında bu tür bir simbiyotik (birbirinden karşılıklı olarak faydalanan) ilişkinin var olması kaçınılmazdır.

Bunun en rafine ifade şekli şudur: Siz ne kadar "kaynağım yok ancak ülkenin enerjiye ihtiyacı var, birilerinin öyle ya da böyle birilerinin yatırım yapması lâzım, yoksa karanlıkta kalacağız. **En pahalı enerji olmayan enerjidir**" dersiniz, karşınıza mutlaka "tamam, madem öyle, kaynak bende, ancak sen de şartlarımı kabul et" diyen yerli yabancı özel şirketler çıkacaktır. Taraflar arasındaki bir anlaşmazlık çıkması durumunda, uluslararası tahkim mekanizmasında, hakkaniyete, kamu zararına bakılarak değil, sadece imzalanan sözleşmelerin hükümlerine göre karar veriliyorsa, o zaman "ya bu deveyi güdeceksin ya da tazminat ödeyeceksin" diyenler karşısında eliniz, kaptırdığınız kolunuz bağlanacaktır. Denetim yapan kuruluşlar ve yargı, bu sözleşmelerin aleyhine dahi karar verirse, devlet yine özel sektörle uzlaşarak onun isteklerine göre yeni kanun değişiklikleri yapacaktır. Çünkü, devlet, varlığını özel sektöre adanmıştır ve tüm telâş özelleştirme adı altında özeli güzelleştirmek adınıdır. Üstelik, bu kaynak transferi girişimleri öyle gizli kapaklı değil, TBMM Genel Kurul çatısı

altında ulu orta yapılmak istenmekte, hükümet temsilcileri bu niyetlerini kamuoyunun önünde açıkça ifade etmektedirler.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, son aylarda bu sektörün geleceğini özel sektörde gördüklerine, bu yüzden özel sektör ne isterse yapacaklarına dair daha yüksek sesle açıklamalar yapmaktadır. Bakan Güler, 25 Mayıs 2006 tarihinde Uluslararası Yatırımcılar Derneği'nin İstanbul'da enerji politikaları, özelleştirme ve yeni yatırımlar konusunda düzenlediği toplantıda sektöre şöyle seslenmiştir: "Devlet olarak özel sektöre her türlü kolaylığı sağlayacağız." Bu toplantıda "önümüzdeki dönemde yıllık 4 milyar dolar civarında yeni enerji yatırımının özel sektör tarafından yapılması gerektiği"ni ifade eden Güler şunları söylemiştir: "Türkiye'nin enerji talebi 2020 yılına kadar 2.5 katına, kömür talebi 4 katına, doğalgaz ise 2.2 katına çıkacak. Türkiye'nin artan enerji ihtiyacı için şimdiden yatırımlara başlanması gerek. Biz bu yatırımları, özel sektörün yapması gerektiğini söylüyoruz. Özel sektör de devlet yapсын diyor. Hazine ve alım garantisi olduğu hâlde özel sektör yıllık ortalama 1 milyar dolar civarında yatırım yapıyor. İhtiyaçlarınızın karşılanması için siz bizden ne istiyorsanız, biz onu sağlayacağız."

Buraya kadar verilen örneklerde ve Enerji Bakanının ifadelerinde görüldüğü gibi, "ülke karanlıkta kalacak korkusu" ile özel sektör ne isterse Bakanlık onu vermektedir ve verecektir. İşte Mayıs ayında özelleştirmeye ilgili çıkan yasayı da bu bakış açısıyla değerlendirmek gerekir.

Yasa Değişikliği Ne Getiriyor?

Elektrik dağıtım özelleştirmeleri için yapılacak teknik hazırlıklara dayanak oluşturacak yasal düzenleme, ne getirip ne götürceği tam tartışılmadan yasalaştı.

Yasanın çıkması ile birlikte bundan

'REKABETÇİ AVRUPA'YA GÖRE ARZ GÜVENLİĞİ PİYASA BIRAKILMAYACAK KADAR CİDDİ BİR KONU

Avrupa Birliği (AB), 2003 yılında çıkarılan 2003/54/EC sayılı Direktif ile 2007 yılı Temmuz ayına kadar AB sınırları içerisinde ortak elektrik piyasasının kurulmasını öngörüyordu. Aynı öngörü doğal gaz piyasası için de benimsenmişti. Bu nedenle üye ülkelerin bu direktifleri 1 Temmuz 2004 tarihine kadar iç hukuklarına taşımaları kararlaştırılmıştı.

Ancak Avrupa Komisyonu, geçtiğimiz ay, 17 üye ülkenin, söz konusu direktifleri iç hukuklarına gereği gibi taşımadıklarını açıkladı. Buna göre, Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya ve Yunanistan'a, Avrupa Komisyonu tarafından birer mektup gönderilerek anılan direktiflerini iç hukuklarına taşımamaları konusunda açıklamaları istendi. Ayrıca Lüksemburg ve İspanya için ulusal eylem planı oluşturularak Komisyona bilgi verilmediği gerekçesiyle Avrupa Toplulukları Adalet Divanına başvuruldu.

Avrupa Komisyonunun bu girişiminin 2006 yılının başlarında Ukrayna'da yaşanan doğal gaz arzındaki kısıntılardan sonra gelmesi açısından dikkat çekicidir. Ukrayna'da baş gösteren sorun, AB'de ciddi sıkıntı yaratmış ve henüz ortak bir enerji politikası bulunmayan AB, arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik ortak bir enerji politikası oluşturulmasına yönelik çalışmalarına hız vermiştir. Bu çerçevede Avrupa Komisyonu tarafından, arz güvenliğine ilişkin değerlendirmelerin yer aldığı ve adına Yeşil Kitap adı verilen bir rapor hazırlanmıştır. Henüz taslak niteliğinde olan ve ilgili tarafların görüş ve önerilerine açılan söz konusu rapor taslağı, AB'ye güvenli bir arz için şu önerilerde bulunmaktadır:

- Muhtemel arz sorunları ile etkili bir şekilde baş edilebilmesi için petrol ve doğal gaz stoklarına ilişkin politikaların gözden geçirilmesi,
- Şebeke işletmecileri arasında işbirliğinin geliştirilmesi suretiyle enerji şebekelerinin güvenliğinin güçlendirilmesi,
- Altyapıları zarar gören ülkelerin karşılaştığı sorunların çözümünde dayanışma ve destek sağlanmasına ilişkin yeni bir mekanizmanın kurulması,
- İklim değişikliğine etkilerinin de göz önünde bulundurularak farklı yakıt alternatifleri üzerinde kapsamlı bir tartışma platformu oluşturulması,
- Enerji verimliliği konusunda ortaklaşa belirlenen hedefleri gözetilen bir eylem planının belirlenmesi ve uygulanması,
- AB'de, uzun vadede yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi için öngörülebilir bir çerçevenin sağlanması için bir yol haritasının oluşturulması,
- Avrupa teknoloji platformları üzerine bina edilen ve enerji buluşları konusunda öncülük yapılmasına imkân tanıyan ortak teknoloji girişimlerinin geliştirilmesini mümkün kılan bir stratejik enerji teknoloji planının hazırlanması,
- Topluluk ve üye ülke imkânlarının eşgüdümünde tutarlı bir Avrupa dış enerji politikasının kararlaştırılması,
- AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosunda 2007 yılı baharında gerçekleştirilmek tartışılmak üzere dış enerji politikası ile ithal kaynaklara bağımlılığın azaltılması ve yakıt çeşitliliğinin sağlanmasına ilişkin tedbirlerin tartışılacağı "stratejik enerji gözden geçirmesi"nin planlanması,
- Hazar Havzasından ve Kuzey Afrika'dan diğer ülkelere bağımsız bir şekilde kurulacak doğal gaz boru hatları ve LNG terminaleri başta olmak üzere AB arz güvenliği için önemli sayılan yeni altyapıların kurulması önceliklerinin belirlendiği bir listenin oluşturulması,
- Enerji Şartı Antlaşmasının ve Transit Protokolü üzerindeki müzakerelerin tamamlanması ve AB-Rusya ilişkilerinin geliştirilmesine öncelik verilmesi,
- Bütün AB'yi kapsayan yeni bir Avrupa Enerji Topluluğu Antlaşmasının bağlanması,
- AB'ye yapılan enerji arzı üzerinde etkisi bulunan acil diğer ülkelerde görülebilecek enerjinin arzındaki acil durumlara hızlı bir şekilde müdahale edilebilecek yeni bir Topluluk mekanizmasının oluşturulması.

Üzerinde mutabakata varılması pek de kolay olmayan yukarıdaki öneriler, AB çevrelerinde tartışılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede AB üyesi ülkelerin enerji bakanlarından oluşan AB Konseyi, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Yeşil Kitapı memnuniyetle karşılamış ve ilgili taraflardan alınacak görüşlerden sonra konunun yeniden tartışılmasını kararlaştırmıştır. Avrupa Birliği yeni enerji politikası, kamu hizmeti yükümlülüğü gereklerinin dikkate alınmasını, birincil enerji kaynakları üzerinde üye ülkelerin ulusal egemenlik haklarına saygı gösterilmesini, üye ülkelerin enerji karışımı tercihlerine müdahale edilmemesini istemektedir. Üstelik arz güvenliği sorununu, piyasanın, özel sektörün insafına bırakılmayacak kadar ciddi bir konu olarak görmektedir.

Hani arz güvenliğini piyasa hallederdi? Hani "global bir köy halini alan dünyada" elektrikle kamu hizmeti kavramları bir arada düşünülemezdi? Anlaşılan, Avrupa Birliği "tüm kurumları ve kuralları ile Birliğe uyum sağlamaya çalışan" Türkiye'ye hiç uyum sağlamaya çalışmıyor. Bakın şu rekabetçi Avrupa'nın yaptığına...

TABLO 1	
2005-2020 YILLARI ARASINDA ENERJİ SEKTÖRÜ YATIRIM İHTİYACI (Milyon Dolar)	
Kömür (arama-üretim)	5109
Petrol (yurtdışı dahil rezerv ekleme ve gerekli yatırım)	16000
Doğal Gaz	2700
Elektrik	104765
	DSİ 6093
	EÜAŞ 458
Yeni Üretim Tesisi İhtiyacı	71276
İletim	938
Dağıtım	6000
TOPLAM	128574
Kaynak: DPT 9. Plân Enerji Komisyonu Raporu	

sonraki süreç şu şekilde işleyecek:

Önümüzdeki günlerde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, özelleştirecek 20 elektrik dağıtım bölgesinde 5 yıl boyunca geçerli olacak elektrik tarifelerini Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) onayına sunacak. Bu arada Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) ile Özelleştirme İdaresi Başkanlığı arasında işletme hakkı devir protokolü imzalanacak. Bu protokol ile dağıtım şebekelerinin varlıkları TEDAŞ'ta kalacak, bu şebekelerin işletme hakları ise 20 dağıtım şirketine devredilecek. Tarifelerin de onaylanması ile birlikte lisans alan ve Türkiye elektrik dağıtım şebekesinin

işletme hakkına sahip olan bu 20 dağıtım şirketinin hisselerinin tamamı, ihale ile özel sektöre blok şekilde satılacak.

Hangi dağıtım bölgelerinin, hangi şartlarda, hangi takvimle ve nasıl özelleştirileceği konuları birçok belirsizlik taşıyor. Ancak kamuoyuna yansıyan bazı bilgi kırıntılarından, özelleştirmeye, sanayileşmesi ve kentsel gelişimi yüksek Marmara Bölgesi'nden başlanmak istendiği anlaşılıyor.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın önümüzdeki süreçte *Resmî Gazete*'de yayımlayacağı ilânlarla, İstanbul'un Anadolu yakasını kapsayan 14.

Bölge'nin, Rumeli tarafını içeren 17. Bölge'nin ve Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'ı kapsayan 13. Bölge'nin ihale edilmesi muhtemeldir. Bu ihaleleri, Ankara, Konya ve civar şehirlerin yer aldığı bölgeler takip edecektir.

İlk aşamada plânlanan, toplam 21 şehri içeren 5-6 bölgenin ihalesinin bir yıllık bir süre içinde tamamlanmasıdır. 2007 yılı sonuna kadar tüm dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi ve ardından kamunun elindeki elektrik üretim santrallerinin portföyler halinde satılması hedeflenmektedir.

Bu özelleştirmelerde "ülkemize yabancı sermaye girişi olsun ve yabancıların deneyimlerinden yararlanalım" düşüncesiyle özellikle yabancı büyük enerji şirketlerinin tercih edilmesi de muhtemeldir. Keza, her biri ülkemizin toplam enerji tüketiminin ve kurulu gücünün 2-3 katı kadar büyüklüğe ve on milyarlarca Avro ekonomik değere sahip EON, RWE, Enel, Endesa, Iberdrola gibi enerji şirketleri, sık sık Türk yetkililerden özelleştirmeler hakkında bilgi olarak ihalelere hazırlandıklarını göstermektedir.

Sadece yabancılar mı? Türkiye'de sanayici, holding, medya sahibi olarak kim akla geliyorsa, bu ihalelerle ilgilenmektedir. Bunlardan ilk akla gelenler, Koç, Sabancı, Doğan, Ciner, Zorlu, Çalık, Turcas, Polat, Akenerji'dir.

Fiyatlar Ne Olacak?

"Bu özelleştirmeler sonrası yaşanan rekabet sayesinde elektrik fiyatlarının ucuzlayacağı" söyleminin ne kadar mesnetsiz olduğu da bu kanunî düzenleme ile bir kez daha anlaşılıştır. Zira, son değişiklik sayesinde ülkemizde gelecek 5 yıl boyunca tek bir ulusal tarife uygulanacaktır. Böylece şirketlerin elektrik sistemindeki kayıp ve kaçakları düşürerek maliyetleri aşağıya çekmeleri ya da daha fazla elektrik satabilmeleri sayesinde oluşan iyileşme, nihaî olarak tüketiciye herhangi bir ucuzluk olarak yansımayacaktır. Bu

gelir, tamamen özel şirketlerin kendi hanelerine yazılacaktır.

Esasında, bu kanunî düzenlemeyle, 5 yıl boyunca tek bir tarife uygulanması özelleştirme sonrası elektrik fiyatlarının ucuzlamasını içermediği gibi, bilakis artmasına karşı bir önlem olarak düşünülmüştür. Bilinmektedir ki; özel şirketler, özelleştirme için harcadıkları paraları aynen tarifelere yansıtmakta ve bu yüzden elektrik fiyatları artmaktadır. İşte bu yüzden önümüzdeki aylarda uygulanacak yöntem ile toplum “ölüm gösterilip sıtmaya razı edilmek” istenmektedir. Nasıl mı?

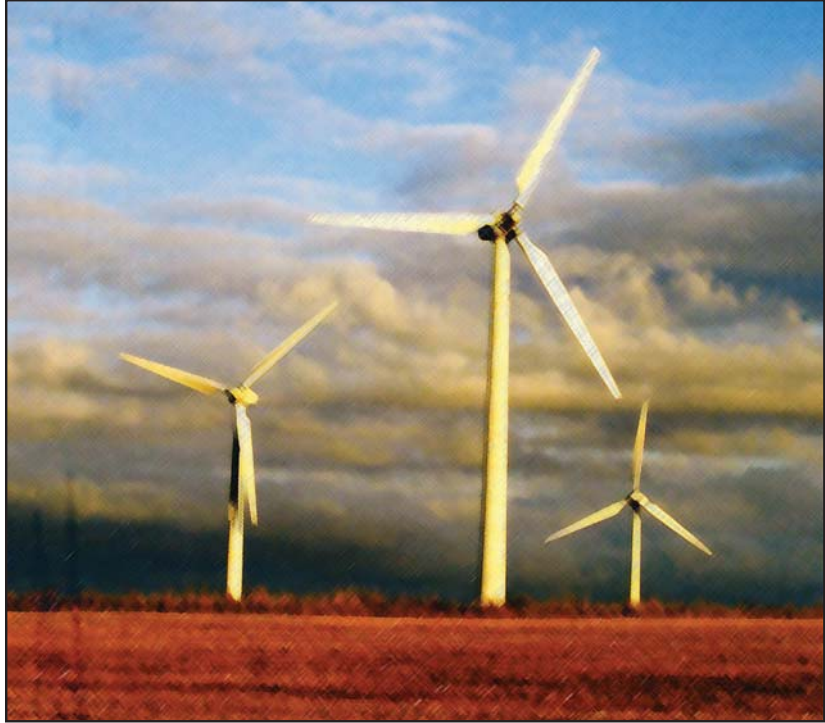
Birincisi, “devlet dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesinden fazla gelir elde ederse şirketler bu bedeli elektrik fiyatlarına, dolayısıyla vatandaşlara yansıtır” denilerek bu bölgelerin ekonomik değerlerinin çok altında, âdeta haraç mezat satılmaları plânlanmaktadır. İkincisi ise, kayıp ve kaçakların azalması gibi etmenlere bağlı olarak elektrik maliyetleri kısmen ucuzlandığında, bu durum, tüketiciye değil dağıtım bölgelerinin yeni işleticileri olan özel şirketlere aktarılmış olacaktır. O zaman da akla “o olmayacak bu olmayacak o zaman özelleştirme neden yapılacak?” gibi tehlikeli bir soru gelmektedir; ki, özelleştirme savunucuları ve uygulayıcıları açısından bu soruya cevap olarak yeni bir kandırmaca sunulmaktadır.

Şimdilerde elektrik fiyatlarının ilk 5 yılın sonundan itibaren maliyetlere göre belirleneceği ve böylece fiyatların ucuzlayabileceği yorumları yapılmaktadır; bu da başka bir aldatmacadır. Zira elektrik nihaî satış fiyatının içinde dağıtımın payı sadece yüzde 20-25 civarında iken, üretim maliyetinin payı yüzde 65 civarındadır. Yani Türkiye’de elektrik fiyatlarının pahalı olmasının esas nedeni dağıtım şebekelerinin verimsiz işletilmelerinden ziyade elektrik üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Bu maliyetlerin yüksek olmasının temel sebebi ise, ülkenin elektrik üretiminin yarısına yakınının, yine geçmiş-

te “karanlıkta kalacağız” korkusu yaratarak alelacele özel sektöre yaptırılan doğal gaz santralleriyle sağlanmasıdır. Bu durum, sektörün tepesinde bir kılıç misâli salınmaktadır. Çünkü, dünya petrol fiyatlarının varilde 70 doları aşığı bugünlerde ve Rusya gibi ülkelerden doğal gaz alım kontratlarındaki değişikliklerinden kamunun bir fayda elde edip etmediğinin muammasının yaşandığı bu konjonktürde, 3 yılı aşkın süredir artırılmayan elektrik fiyatlarının daha ne kadar bu seviyede tutulacağı da bir başka muammadır.

Hâl böyleyken, ülkenin mevcut elektrik üretim kompozisyonu değiştirilmeden, yani hidrolik gibi, kömür gibi, rüzgâr gibi yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payı artırılıp doğal gaza olan bağımlılık azaltılmadan elektrik fiyatlarının ucuzlaması mümkün değildir.

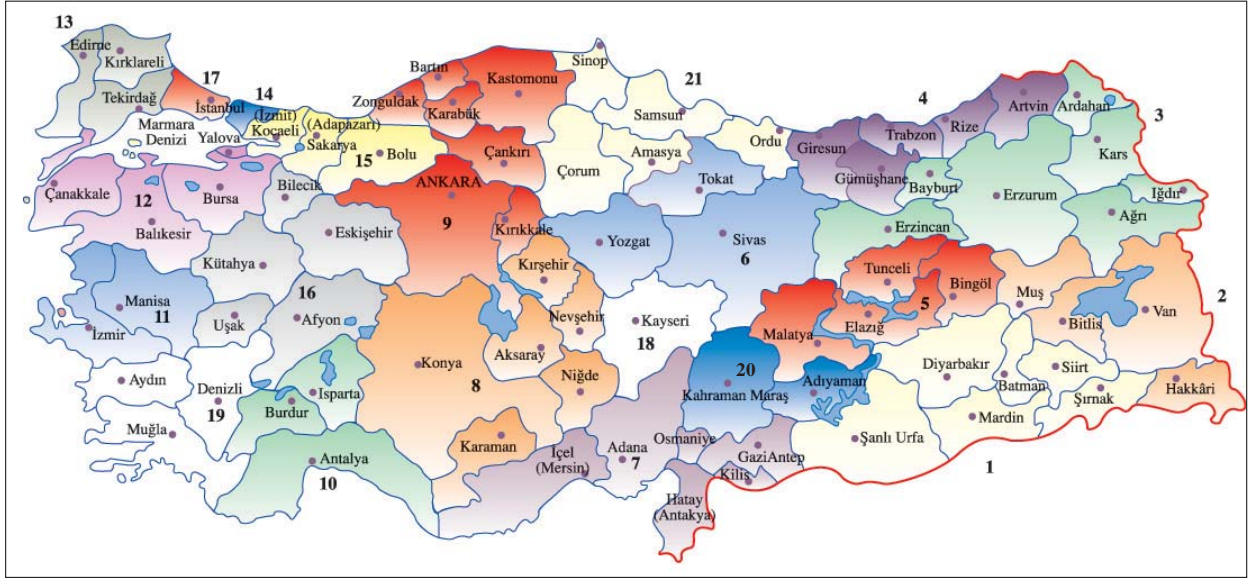
Tüm bu sıkıntılar ve kaygılara, sadece işçiler veya özelleştirme karşıtları değil bu ülkenin Başbakanı bile ortak olabilmıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Sanayi Odası’nda (İSO) geçtiğimiz Mart ayında çok önemli bir değerlendirme yaptı. Erdoğan, İSO Başkanı Tanıl Küçük’ün enerji özelleştirmesinde ısrarlı olmasını eleştirip, “Biz de özelleştirme için çalışıyoruz, ama siz de özelleştirilince çok daha fazla ağlayacaksınız, bunu böyle bilin” dedi. Erdoğan, İstanbul Belediye Başkanı iken İstanbul’un Anadolu yakasında özel olan dağıtım şirketinin kendilerine çıkardığı zorlukları anlattı. Başbakan, ardından da “Enerji dediğimiz olay hiçbir şeye benzemez, birgün kesinti olsa devlete bağlıyorsunuz. Özel sektör olunca ne yapacaksınız? Mahkemeye gideceksin. Oradan alacağın netice de hak getire...” diye ko-

TABLO 2
YENİ ELEKTRİK ÜRETİM TESİSİ YILLIK ORTALAMA YATIRIM İHTİYACI

Dönem	Milyar Dolar
2005-2010	2.6
2011-2015	4.9
2016-2020	10.2

Kaynak: DPT 9. Plân Enerji Komisyonu Raporu

nuştı. Erdoğan, geçmiş özelleştirme uygulamalarına bakarak özel sektörün vereceği hizmetler ve vatandaşın hak arama imkânları konusundaki kaygılarını ifade etmiştir. Bu kaygılar eksik de olsa doğrudur. Ancak kaygıların ifade edildiği yer ve kişiler, yanlıştır. Özelleştirmeye talip olan sanayicilere, özelleştirmenin zararlarından bahsetmek kadar beyhude bir çaba olmayaacağı gibi, daha sonraki 2 aydaki uygulamaları da Hükümetin bu kaygıların tüm topluma yaşatılmasında kararlı olduğunu göstermektedir.

Görünen çok açıktır; bu ülkenin başta işçileri olmak üzere özelleştirme konusunda kaygılar taşıyan herkes, meşru bir karşı duruş sergilemez ise bu süreç kısa sürede tamamlanacaktır. O zaman, başta bu ülkenin onlarca yılda kurulmuş, 27 milyon aboneye hizmet götüren, 800 bin kilometre uzunluğundaki dağıtım şebekesinin ve 235 bin trafosunun işletmesi özel sektörün eline geçecektir. Özel sektör bu dev varlığa yapacağı makyajla, ikamesi olmayan hazır bir malı, hazır bir müşteriye, dağıtacak, toptan ve perakende olarak satacak ve sayaçlar vızır vızır döndükçe, özel sektör oluk oluk tahsilat yapacaktır. Bu oluk oluk akışı sağlayan ve şirketlerin enerji sektörü ile bu kadar yakından ilgilenmesine sebep olan husus, hem sektörün ka-

rakteristik özellikleri hem de özelleştirme düzenlemeleri ile ilgilidir.

Daha önceki yazılarımızda ifade ettiğimiz gibi, elektrik enerjisi sektöründe rekabetin yaratılması gibi zorlama ve gerçek dışı bir iddia zor bulunur. Bu iddiayı yıllardır dillerinden düşürmeyenler, bu zamana kadar örnek gösterdikleri ülkelerde ne olduğunu ve ülkemizde neyin rekabetinin yaşanacağını da açıklamalıdır. Hem de bu kadar teknik işleyişi bilmek zorunda olmayıp sektör ile yegâne ilişkisi, elektrik düğmesini açıp kapatmak ve fişi prize takmak olan insanlara... Keşke açıklayabilseler; devlet tarafından yapılmış aynı dağıtım ve iletim hatlarını kullanan insanlar hangi rekabetten, nasıl yararlanacaklar? Şu meşhur, “tüketicinin tedarikçisini serbestçe seçebilmesi”, “herkesin serbest tüketici olması” tekerlemeleri pratikte ne anlama gelmektedir? Eğer gerçekten bu ve bunun gibi çok sayıda soruya teorik değil, pratik ve pratikte bir anlam ifade eden cevaplar verebileceklerse o zaman şunu da açıklamak zorunda kalacaklardır:

Rekabet diye diye bu ülkenin Türkiye Elektrik Kurumu’nu Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ), Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ), Türkiye Elektrik Ticaret A.Ş. (TETAŞ) ve Türkiye

Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) diye bir sürü parçaya ayırdınız. “Dikey bütünlük yapı rekabete aykırı” diyerek TEK’i enerji KİT’lerine parçaladınız. O zaman şimdi özel şirketlerin, kamunun üretim tesislerinin, dağıtım şebekelerini kendi bünyesinde toplayıp, üretmek, dağıtmak, toptan satış, perakende satış yapmak hakkını elde etmesine izin veren düzenlemeleri neden yapıyorsunuz? Dikey bütünlük yapı rekabete aykırı ise, niçin özel sektörün dikey bütünlük yapı kurmasına imkân veriyorsunuz? Serbest tüketici limitlerini neden donduruyorsunuz? Aynı bölgede dağıtım şirketlerinin karşısına başka perakende şirketlerinin çıkmasına neden izin vermiyorsunuz? Neden bir bölgeyi işletecek özel dağıtım şirketinin istediği kadar elektrik üretip vatandaşa satabilmesi için hiçbir sınır bırakmıyorsunuz? Üstelik bu işlerin denetimini de “özellikle yabancı şirketler öyle istiyor” diye, 4 yıl önce kurulmuş 200-300 kişi ile elektrik, doğal gaz, petrol, LPG piyasalarını düzenleyeyim, denetleyeyim, lisans vereyim derken başını kaldırıp önünü göremeyen, tecrübesiz, yetersiz, deneyimsiz EPDK’ya niçin bırakıyorsunuz? Cevabınız nedir? “Rekabet ama bir yere kadar” mı?, “Başka olur özel sektörün rekabeti” mi? Yoksa, her daim olduğu gibi “Zamanla olacak” mı?

TABLO 3
DAĞITIM ŞİRKETLERİNİN İSİMLERİ ve ŞİRKET MERKEZLERİ

Bölge No:	Dağıtım Bölgesi İlleri	Bölge Merkezi	Bölge Adı
1	Batman, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak	Diyarbakır	Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş.
2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Van	Vangözü Elektrik Dağıtım A.Ş.
3	Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Kars	Erzurum	Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.
4	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon	Trabzon	Çoruh Elektrik Dağıtım A.Ş.
5	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	Elazığ	Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş.
6	Sivas, Tokat, Yozgat	Sivas	Çamlıbel Elektrik Dağıtım A.Ş.
7	Adana, Gaziantep, Hatay, Kilis, Mersin, Osmaniye	Adana	Toroslar Elektrik Dağıtım A.Ş.
8	Konya, Karaman, Kırşehir, Nevşehir, Niğde Aksaray	Konya	Meram Elektrik Dağıtım A.Ş.
9	Ankara, Bartın, Çankırı, Karabük, Kastamonu, Kırıkkale, Zonguldak,	Ankara	Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş.
10	Antalya, Burdur, Isparta	Antalya	Akdeniz Elektrik Dağıtım A.Ş.
11	İzmir, Manisa	İzmir	Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş.
12	Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Yalova	Bursa	Uludağ Elektrik Dağıtım A.Ş.
13	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	Tekirdağ	Trakya Elektrik Dağıtım A.Ş.
14	İstanbul Anadolu Yakası	İstanbul Anadolu Yakası	İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş.
15	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya	Sakarya	Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.
16	Afyon, Bilecik, Eskişehir, Kütahya, Uşak	Eskişehir	Osmangazi Elektrik Dağıtım A.Ş.
17	İstanbul Avrupa Yakası	İstanbul Avrupa Yakası	Boğaziçi Elektrik Dağıtım A.Ş.
18	Kayseri	Kayseri	Kayseri ve Civarı Elektrik A.Ş.
19	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli	Menderes Elektrik Dağıtım A.Ş.
20	Adıyaman, Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	Göksu Elektrik Dağıtım A.Ş.
21	Amasya, Çorum, Ordu, Samsun, Sinop	Samsun	Yeşilirmak Elektrik Dağıtım A.Ş.

Doğru cevap ise bellidir. **Mesele, Türkiye'yi işin içinden çıkarıp atmak ve kamu yerine özeli ikame etmekten ibarettir.** Mesele, TETAŞ yerine Özel Elektrik Tüketim A.Ş (ÖETAŞ), TEDAŞ yerine Özel Elektrik Dağıtım A.Ş. (ÖEDAŞ), ve EÜAŞ yerine Özel Elektrik Üretim A.Ş (ÖEÜAŞ) kurmaktır.

Arz Güvenliği

Son 10-15 yılın tüm enerji politikaları esasında, enerjinin bir kamu hizmeti değil, “özel hukuk hükümlerine tâbi, rekabete açık, ticarî bir meta olduğu” kurgusu üzerinden yükselmektedir. Geçmişe bakmaya gerek yok. 2007-2013 yılları arasında kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Plânı Stratejisi hakkında Mayıs ayında *Resmî Gazete*'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı'nda da tam ifadesiyle şunlar söylenmektedir:

“Enerjinin sürekli, güvenli ve asgari maliyetle temini esastır. Nükleer enerji dahil alternatif enerji kaynakları da dikkate alınarak arz güvenliğinin sağlanması, çevresel etkilerin en düşük düzeyde tutulması, enerji endüstrisinin rekabetçi bir yapı içinde sanayinin uluslararası rekabet edebilirliğine katkı sağlaması ile üretici ve tüketici ülkeler arasında transit konumun geliştirilmesi enerji politikasının ana unsurlarıdır.”

“Enerji arz güvenliğinin sağlanması hususunda birincil enerji kaynaklarına erişimin garanti edilmesi, ithal kaynaklara olan bağımlılığın asgari düzeyde tutulması, elektrik üretim, iletim ve dağıtım yatırımlarının zamanında yapılması; rafineriler ile petrol ve doğalgaz depolama tesislerinin yeterli hale getirilmesi amaçlanmaktadır.”

“Enerji sektörünün rekabete açılması, gerekli yatırımların kamu

finansmanı üzerinde ek yük yaratmaksızın özel sektör tarafından yapılması, kamunun gözetim ve denetim faaliyetlerini etkin bir şekilde yerine getirerek arz güvenliğini gözetmesi ve kamu mülkiyetindeki tesislerin özelleştirilmesi sağlanacaktır.”

“Enerji ve ulaştırma yatırımları öncelikli olmak üzere mal ve hizmet üretimine yönelik altyapının kalitesi iyileştirilecek, erişim imkânları artırılacak ve altyapı hizmetlerinin üretim maliyeti içindeki payı düşürülecektir. Bu çerçevede, altyapı yatırımlarının yapılması ve işletilmesinin öncelikle özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi esas olacaktır” [Vurgular bize ait].”

Görüldüğü gibi, bu zamana kadar ki ve en azından bundan sonraki 7 yılı içeren görüşe göre, kamunun enerji sektörüyle ilgili görevi sadece “düzenleme” ve “denetleme” ile sınırlandırılmak istenmektedir. Her ne kadar lafzî olarak enerji arz güvenliğinin sağlanması görevi kamuya verilmiş olsa da, her aşaması özel sektör inisiyatifine bırakılmış bir sektörde kamunun arz güvenliğini nasıl sağlayacağı hususu büyük bir belirsizlik taşımaktadır. Net olan ise, esasen arz güvenliğini sağlamak için gereken yatırımların özel sektöre yaptırılmak istenmesidir.

Türkiye enerji sektörü açısından özel sektör işletmeciliğinin tercih edilmesinin en önemli dayanaklarından biri, arz güvenliği sorunudur. Buna göre ülkemizin yıllık yüzde 8 civarında büyüyen elektrik talep artışının karşılanabilmesi için yıllık yaklaşık 4 milyar dolar civarında bir yatırıma ihtiyacı olduğu hesaplanmaktadır. Ancak bu yatırım ihtiyacının mevcut iktisat politikalarındaki tercihlerin doğal bir sonucu olan borç sarmalı, bütçe kısıtı, faiz dışı fazla hedefleri gibi kısıtlar altında kamu kaynakları ile karşılanması mümkün değildir. Enerji KİT'lerinin içinde bulunduğu durum, Hükümetin ve bundan sonraki hükümetlerin IMF, Dünya Bankası denetimli, devletin ekonomik yaşamdan tamamen

çekilmesine yönelik uygulamaları ile, devletin bu sektöre yatırım yapabilmesinin önünü kapatılmaktadır.

Bu durum, Devlet Plânlama Teşkilatı'nın koordinasyonunda ilgili tüm kurumların katkısı ile hazırlanan 9. Kalkınma Plânı'nın Enerji Komisyonu'nun taslak raporunda şu şekilde ifade edilmektedir:

“Gelecekteki enerji talebinin en uygun kompozisyonla ve enerji politikalarımızla uyumlu bir şekilde karşılanabilmesi için devam etmekte olan yatırımların zamanında tamamlanması gerekmektedir.”

“Aşağıdaki tabloda [Tablo 1'de], halen devam eden yatırımlara ilave olarak ortaya çıkan 2005-2020 dönemi içerisinde 128,5 Milyar Dolar'lık yatırım ihtiyacımızın alt sektörler bazında dağılımı gösterilmektedir.”

“Yapılan talep projeksiyonu ve buna göre hazırlanan elektrik üretim plânları, 2009 yılından itibaren yeni kapasite yatırımlarının devreye girmesi gerekliliğine işaret etmektedir.”

“Bu çerçevede, yeni projelerin yapımına bir an önce başlanmasına önem verilmektedir. Elektrik enerjisi sektöründe 2020 yılına kadar, aşağıdaki tabloda [Tablo 2'de] tahmini yatırım tutarı verilen yeni üretim tesisi yatırımlarına ihtiyaç bulunmaktadır.”

“2005-2020 arasında büyük bir yatırım ihtiyacı söz konusu olmakla birlikte, halen devam eden ve toplam maliyeti 76 milyar dolar olan 7.783 adet proje için bugüne kadar ancak 32,6 Milyar Dolar harcanabilmiştir.”

“Bu projelerin bitirilebilmesi için 43,5 Milyar Dolar ödenek ihtiyacı bulunmaktadır. Yatırımlar için ayrılabilen ödenek miktarı çok düşük seviyelerde kalmakta ve bunun sonucu olarak, mevcut ödenek seviyesi ile devam eden bu projelerin bitirilmesi için 11 yıla ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla, ihtiyaç duyulan yeni yatırımların gerçekleştirilmesinde de finansman teminindeki güçlükler ön plâna çıkmaktadır.”

“Söz konusu yatırımların piyasa modeli içerisinde ağırlıklı olarak özel sektör tarafından yapılması arzu edilmekle birlikte, özellikle geçiş döneminde özel sektör katılımını da sağlayacak yatırım modellerinin geliştirilmesi ve bu şekilde büyük yatırımların arz güvenliği açısından zamanında gerçekleştirilmesi birinci öncelikli konu olarak ortaya çıkmaktadır.”

Özel Sektör Ne Yaptı?

Son yıllarda, özel sektörün Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan aldığı üretim lisansları ile hiçbir alım garantisi olmadan, kendi kredisini bularak yatırım yapacağı ve üreteceği elektriği devlete değil piyasada kendi bulacağı müşteriye ve yine piyasa fiyatlarından satacağı gibi bir beklenti yaratılmıştır. Özel sektör, EPDK'dan 13 bin megavat gibi yüksek miktarda kurulu güçte santrali işletmek üzere lisans almıştır. Bu miktar Türkiye'nin 39 bin megavat civarındaki mevcut kurulu gücünün üçte biri gibi yabana atılmayacak bir büyüklüğü ifade etmektedir.

Kaynağına ve kurulu gücüne bağlı olarak değişse de, enerji yatırımları, en iyimser hesaplarla 2 ile 10 yıllık sürelerde tamamlanır. Özel sektörün lisans aldığı yatırımların da normalde aradan geçen birkaç yıllık sürenin ardından en azından 4-5 bin megavatlık kısmının devreye alınması, alınmamış olsa da bu yatırımlarda ciddi bir mesafenin katedilmiş olması gerekirdi. Ancak bu yatırımlar türlü gerekçelerle, beklediği gibi “realize olmamış”, projeler adına lisans denilen kâğıt parçalarının üzerinde kalmıştır.

Büyük umut olarak sunulan özel sektörün lisans aldığı binlerce megavatlık rüzgâr santrali projesinden devreye alınan kısım, sadece 1 tane kurulu gücü ise 30 megavatır. EPDK tarafından sürekli ek süre verilen rüzgâr santrallerinin fiili gerçekleştirmeleri, Kurumun internet sitesinde yer alan bilgilere göre yüzde 3, yüzde 10 gibi

trajikomik seviyelerdedir. Görünen odur ki, uzun süre yasa değişikliği lobi-si yaparak istediklerini koparan rüzgâr özel sektörünü, devlet tarafından Türk lirası olarak verilen alım garantileri de kesmemektedir. Özel sektörümüz havadan sudan elektrik üretip para kazanmayı havadan sudan gerekçelerle ertelemektedir.

Sektörü yakından takip edenlerin iyi bildikleri gibi, bu lisansların önemli bir kısmı yatırımcıların değil, “çantacı”, “proje” kişilerin elindedir. Lisans almak arazi kapatmak içindir. Yani bu lisansı ellerinde tutanlar kredi bulup, milyonlarca dolar yatırım yapıp bir iki yıl sonra kendi bulacakları müşterilerine elektrik satmak isteyen şirketler değil, çantalarındaki lisansları kapı kapı dolaşıp pazarlayacakları birilerini bulup zamanında birkaç yüz milyon lira masraf yaptıkları izinlerini birkaç milyon Euro'ya satmak isteyen tüccarlardır.

Hâl böyle iken bu ve bunun gibi çok sayıda etmenin sonucunda, ne yazık ki gelinen aşamada Türkiye'nin yine bir enerji arz güvenliği ağrısı hissedilmektedir.

Elektrik enerjisi arz-talep dengesi konusunda yapılmış olan çalışmalar, mevcut ve inşa hâlinde olan üretim tesislerine ilâveten yüksek talep artışı senaryosuna göre 2009, düşük talep senaryosuna göre ise 2010 yılında yeni kapasite ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Genel olarak, özel sektör yatırımlarının gerçekleşmemesinde şirketler tarafından en fazla öne sürülen görüş (ironik bir şekilde) özel sektörün yatırımlarını piyasanın insafına bırakmak istememeleridir. Zira, özel sektörün kendilerince haklı bir şekilde belirttiği gibi, Türkiye'de bir piyasa yoktur. Elektrik üretimi, dağıtımı ve ticareti kamu kurumlarının ağırlığındadır. Şirketler bu alanın kamunun elinden alınarak kendilerine verilmesi için bir an önce özelleştirme yapılmasını beklemektedir. Şirketler, o zamana kadar da üre-

tecekleri elektriğin devlet tarafından alınmasını, belli fiyat garantilerinin sağlanmasını ve hatta ağır bir toplumsal maliyeti olsa da yatırımlarının cazip hale gelmesi için elektrik satış fiyatlarında artış talep etmektedirler.

Aslında bu durumun yaratacağı sakıncalar ruhuna özel sektör işletmeciliği yerleşmiş olan 9. Plân'ın bazı bölümleri dikkatle okunduğunda da görülmektedir. Plân'da elektrik enerjisi sektörü yatırımlarının neden önemli olduğu ve sektörün barındırdığı belirsizlikler şöyle değerlendirilmektedir:

“Enerji sektöründe elektrik enerjisinin kritik bir önemi bulunmaktadır. Elektrik enerjisi, enerjiye doymuş gelişmiş ülkelerde bile talebi artan bir enerjidir. Uzun yatırım dönemi, kapasite gelişimi konusunda en az 3-4 yıl önceden geleceğe yönelik tahminleri gerçekçi olarak yapılmasını ve tedbir alınmasını gerektirmektedir. Talep artışına paralel olarak tespit edilen yatırımların boyutu ve finansman ihtiyacı, bu alanda yapılması gereken yatırımların güvence altına alınmasını gerektirmektedir. Hedeflenen piyasa yapısı içerisinde üretim yatırımlarının özel sektör tarafından yapılması öngörülmektedir. Ancak özellikle büyük ölçekli yatırımlar için yatırımcıların ve ihtiyaç duyulan dış finansman desteğinin sağlanabilmesi için yatırım ortamının uygun olması ön şarttır.”

Rapor, yatırım ortamının oluşturulması için “piyasada üretim yapanlara güven verecek güçlü alıcılar oluşturulması” bunun için de “dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi ve bu şirketlerin üreticiler ile uzun dönemli enerji alım sözleşmeleri yapması ve ödeme garantisini vermeleri” gerektiği söylenmektedir. Fakat raporun bize göre en çarpıcı tespitlerinden biri şudur:

“Enerji talebindeki büyük artış ve büyük miktardaki ihtiyaç nedeniyle, güvenilir bir piyasa ortamında dahi yatırımların ihtiyaçları karşılayacak yeterlilikte yapılabileceği so-

rusu netlikle yanıtlanamamaktadır.”

Nükleer Santral

Tüm bu gelişmelerin ardından, Hükümetin geçtiğimiz aylarda tekrar gündeme getirdiği bir diğer konu, nükleer santraldır. Nükleer santral konusunda, bu yazının içeriği açısından önem taşıyan husus, Enerji Bakanlığı'nın nükleer santral yapmakla ilgilenebilecek özel şirketlerle yaptığı toplantıdan çıkan ilk sonuçlardır. Özel sektör şirketlerinin tamamı bu toplantıdan sonra nükleer santral kurmak için ne istemiştir.? Yine devletin alım garantisi!.. Peki alım garantisi olmazsa? O zaman PPP Modeli, yani ecnebicesi Public-Private-Partnership, Türkçesi kamu özel sektör ortaklığıyla kurulacak şirket...

Sırtını devlete yaslamaya alışmış rekabetçi özel sektörümüz, Bakanlığa, yine “Madem, nükleer santral istiyorsun, bize garanti vereceksin, kredi bulmamıza yardım edeceksin, bizimle uzun vadeli alım kontratları yapacaksın, halkı ikna edeceksin...” demektedir.

Bu ülkenin projelendirilmiş 20 bin megavatlık hidrolik, kömür, jeotermal, taşkömürü, rüzgâr santrali yapılmayı beklerken, 5 bin megavatlık nükleer santral için milyarlarca dolar harcancak. Ekonomik, finansal, çevresel tüm riski kamunun sırtına yüklenecek.

Tıpkı özel sektörle yapılan Yap-İşlet santrallerinde, Yap-İşlet-Devret santrallerinde, yapılacak elektrik dağıtım, üretim özelleştirmelerinde olduğu gibi. Pes demek gerekir. Ancak artık sadece “pes” demek, pes etmektir.

